

L. van Noort

**RENTABILITEIT VAN DE BLOEMBOLLENTEELT IN DE
PROVINCIES NOORD- EN ZUID-HOLLAND OVER 1972**

Mededelingen en Overdrukken No. 110

januari 1974

L 27
110 B

Landbouw-Economisch Instituut - Conradkade 175 - Den Haag
Telefoon 61 41 61

In de reeks "Mededelingen en Overdrukken" van het Landbouw-
Economisch Instituut zijn op dit gebied onder meer verschenen:

- No. 83 Rentabiliteit van het kwekersbedrijf in de Bloembollen-
 streek en op kleigronden van Noord-Holland over 1971
- No. 90 Rentabiliteit van de boomkwekerij (kwekersbedrijven) in
 Boskoop over 1971/72
- No. 100 Rentabiliteit van het gespecialiseerde fruitteeltbedrijf,
 oogstjaar 1971/72
- No. 101 Rentabiliteit van de groenteteelt onder glas in Nederland
 over 1972
- No. 103 Rentabiliteit van de groenteteelt in de open grond in de
 provincies Noord- en Zuid-Holland, Noord-Brabant en
 Limburg over 1972/73
- No. 106 Rentabiliteit van de bloemisterij in Nederland over 1972.

1. Doel en werkwijze

Het rentabiliteitsonderzoek wordt uitgevoerd in het kader van de algemene opdracht van het Ministerie van Landbouw en Visserij en het bedrijfsleven jaarlijks de bedrijfseconomische resultaten van de tuinbouw te onderzoeken.

Het doel van het onderzoek is inzicht te verkrijgen in het niveau en de ontwikkeling van de rentabiliteit alsmede de inkomensvorming voor de belangrijkste bedrijfstypen.

Het onderzoek is op een a-selecte steekproef gebaseerd en omvat alleen bedrijven die aan meer dan één man emplooi verlenen 1) en die niet met andere takken van bedrijf of beroep zijn gemengd. Niet in het onderzoek zijn opgenomen de bedrijven die naast de teelt van bloembollen ook handel hierin bedrijven.

Met ingang van het boekjaar 1972 is het rentabiliteitsonderzoek van de bloembollenteelt uitgebreid. Deze uitbreiding is gerealiseerd door de steekproef van de Bloembollenstreek gedeeltelijk te handhaven en een nieuwe steekproef samen te stellen die de bloembollenteelt op de zandgronden in de Noord 2) representeert.

De bloembollenbedrijven zijn gemiddeld met de hierna volgende steekproefpercentages in het onderzoek vertegenwoordigd:

	Steekproef van:	Aantal bedrijven	Steekproef percentage (gemiddeld)
Bloembollenstreek	1969	26	5,7
Kleigronden van Noord-Holland	1971	38	15,8
De Noord	1972	15	2,6

In het algemeen zijn de "grotere" bedrijven sterker in de steekproef opgenomen dan de "kleinere". Bij de berekening van de gemiddelde cijfers is uiteraard met de verschillende steekproefpercentages rekening gehouden.

De opbrengsten en de (betaalde) kosten zijn ontleend aan de kas- en bankbescheiden en voor zover mogelijk aan de loonstaten. Onder de opbrengsten is de bruto-omzet van de produkten opgenomen. De verkoopkosten zijn onder de afleveringskosten opgenomen. Aanvullende gegevens die voor een bedrijfseconomische voorstelling van kosten en opbrengsten noodzakelijk waren, zijn via een enquête op deze bedrijven verkregen.

- 1) Bij de bedrijven van de steekproef 1972 is deze grens bij 60 SBE gelegd. SBE's (standaardbedrijfseenheden) zijn verhoudingsgetallen die een beoordeling mogelijk maken van de produktieomvang van het gehele bedrijf en van de afzonderlijke produktierichtingen.
- 2) In de nieuwe steekproef zijn bedrijven opgenomen die in de gebieden Amsteldieppolders, Land van Zijpe en Noord Kennemerland zijn gelegen.

In de periode 1961 t/m 1971 werd voor de waardering van de bloembollenkraam uitgegaan van het waardeniveau dat per bedrijf per bollensoort werd aangetroffen. Dit waardeniveau werd voor elk bedrijf uit de verkopen afgeleid.

Het waarderingssysteem is m.i.v. 1972 gewijzigd. Voor de waardering van het plantgoed zijn binnen de voorkomende bollensoorten waarderingssnormen voor groepen van - cultivars - vastgesteld. Deze normen worden jaarlijks herzien. Met behulp van deze normen wordt de hoeveelheid plantgoed per cultivar gewaardeerd. De mutaties in de waarde van de bloembollenkraam kunnen ontstaan door:

- a. afschrijving op de bloembollenkraam;
- b. door veranderingen in de omvang van het plantgoed uit eigen kraam;
- c. door inkopen;
- d. prijsverschillen.

De mutaties onder a. en b. zijn in de exploitatierekening opgenomen: de afschrijving op de bloembollenkraam onder de kosten en de aanwas of inkrimp onder de opbrengsten.

De inkopen van bloembollen alsmede de aanwas resp. inkrimp zijn onder de investeringen opgenomen.

De berekening van de afschrijving op de slijtende duurzame produktiemiddelen is in hoofdzaak gebaseerd op de nieuwwaarde, waarbij rekening is gehouden met de economische levensduur en het waardeverloop van de objecten.

De berekening van rente had plaats op basis van 7% over het op blz. 26 omschreven geïnvesteerde vermogen per 1 januari 1972. Dit geldt niet voor het vermogen dat in de grond is opgesloten waarvoor 3 1/2% is gecalculleerd.

De kosten van de handenarbeid van de ondernemers en gezinsleden zijn berekend op basis van een taxatie van de door hen verrichte hoeveelheid handenarbeid. Deze arbeid is op CAO-basis (incl. het werkgeversaandeel in de sociale lasten) gewaardeerd.

Alle 79 bedrijven met bloembollen vallen onder de omzetbelasting, dit betekent dat voor deze bedrijven de kosten, de opbrengsten alsmede de investeringen exclusief omzetbelasting zijn opgenomen.

Vele cijfers (kosten, opbrengsten, vermogen, grondgebruik en arbeidsbezetting) zijn voor de onderscheiden groepen in een gemiddelde per bedrijf tot uitdrukking gebracht. Dit gemiddelde is berekend door de totalen van de absolute cijfers te delen door het aantal bedrijven.

Het gezinsinkomen en de bestanddelen daarvan zijn gemiddeld per ondernemer, het arbeidsinkomen tevens in een gemiddelde per manjaar weergegeven.

In dit verslag zijn de resultaten van 79 bedrijven met bloembollen opgenomen. De bedrijven met $\geq 60\%$ bloembollen 1) zijn als volgt onderverdeeld:

1) Op basis van sbe.

	Aantal bedrijven
Bedrijven op zandgronden van Noord- en Zuid-Holland	41
w.v. bedrijven gelegen in de Zuid (Bloembollenstreek)	(26)
w.v. bedrijven gelegen in de Noord	(15)
Bedrijven op kleigronden in Noord-Holland	38
Alle bedrijven	<u>79</u>

2. Samenvatting van de bedrijfsresultaten

De bedrijven met bloembollen in Noord- en Zuid-Holland hadden gemiddeld een ondernemersoverschot van f 19 390,-, dat is 18% van de kosten. Voor de bedrijven op de kleigronden van Noord-Holland bedroeg het ondernemersoverschot 23% van de kosten; voor de bedrijven op de zandgronden in de Zuid en de Noord resp. 1% en 30%.

Van alle 79 deelnemende bedrijven had 69% een positief resultaat. De bijdrage van deze winstgevende bedrijven in de totale opbrengsten was 82%.

De ontwikkeling van de kosten en de opbrengsten kon alleen voor de bedrijven van de Zuid en de kleigronden van Noord-Holland worden vastgesteld (64 bedrijven). De kosten en de opbrengsten stegen met resp. 9% en 7%. Doordat de opbrengsten minder sterk zijn gestegen dan de kosten daalde het ondernemersoverschot met f 2,- per f 100,- kosten.

Het arbeidsinkomen - bestaande uit het ondernemersoverschot en de vergoeding voor de handenarbeid van de ondernemer - bedroeg gemiddeld f 34 940,- per ondernemer.

Het gezinsinkomen (uit het bedrijf) werd gemiddeld op f 47 420,- per ondernemer berekend. Van de ondernemers had 17% een gezinsinkomen hoger dan f 60 000,-, 24% van f 40 000,- tot f 60 000,-, 29% van f 25 000,- tot f 40 000,- en 30% lager dan f 25 000,-.

De bedrijven hebben in 1972 gemiddeld voor f 27 230,- geïnvesteerd. De totale afschrijving werd op f 8 910,- berekend, zodat de netto-investering op f 18 320,- kan worden gesteld. 25% van de bedrijven investeerde voor meer dan f 40 000,-; deze 25% van de bedrijven maken voor 63% deel uit van de totale investeringen van alle 79 bedrijven. 6% van de bedrijven heeft niet geïnvesteerd.

Het vreemd vermogen verminderde in 1972 met f 2 530,- tot f 75 290,- per 1 januari 1973. Het eigen vermogen kon nog niet worden vastgesteld.

	W.v. bloembollenbedrijven op			
	Alle bedrijven	zandgronden van Noord- en Zuid-Holland	w.v. bedrijven ge- leggen in de Zuid- de Noord- de Noord- Holland	kleigronden van Noord- Holland
Aantal bedrijven	79	41	26	15
Oppervlakte bloembollenkraam in are	341	346	270	407
Gefvesteerd vermogen per 1-1-1972	324 000	345 000	293 000	386 000
Arbeidsbezetting in manjaren	2,8	2,7	2,8	2,6
Opbrengsten	126 240	124 200	109 710	135 850
Kosten	106 850	106 300	108 430	104 580
Ondernemersoverschot	19 390	17 900	1 280	31 270
Idem in % van de kosten	18	17	1	30
Percentage winstgevende bedrijven	69	66	35	91
Arbeidsinkomen per ondernemer	34 940	34 070	20 900	46 800
Ondernemersinkomen per ondernemer	42 920	42 480	28 290	56 190

3. De bedrijfsresultaten

Per bedrijf

In tabel 1 op blz. 20 is een beeld gegeven van het grondgebruik en de arbeidsbezetting. Een uitgebreide specificatie van kosten en opbrengsten alsmede enkele kengetallen zijn opgenomen in tabel 2 op blz. 21 .

Voor het gemiddelde bloembollenbedrijf werd een ondernemersoverschot van f 19390,- vastgesteld, dat is 18% van de kosten. Het ondernemersoverschot in procenten van de kosten bedroeg voor de bedrijven op de zandgronden 17, voor dit op de kleigronden 23.

De gemiddelde resultaten van de bloembollenbedrijven op de zandgronden in de Zuid zijn sterk contrasterend ten opzichte van die in de Noord: een ondernemersoverschot van f 1 280,- (1% van de kosten) voor de Zuid, een overschot van f 31 270,- (30% van de kosten) voor de bedrijven in de Noord. (Zie overzicht op blz. 8 .)

Per hectare bloembollenteelt

In de volgende tabel zijn de belangrijkste soorten van opbrengsten en kosten per hectare bloembollenteelt tot uitdrukking gebracht. Hierbij dient te worden opgemerkt dat alle kosten en opbrengsten zijn toegerekend aan de bloembollenteelt.

De opbrengsten van bloembollen - per hectare bollenteelt - waren voor de bedrijven op de kleigronden f 38 500,- voor de bedrijven op de zandgronden in de Zuid en in de Noord resp. f 33 700,- en f 31 700,-. De verschillen in de arbeidsbezetting zijn groot; voor de bedrijven in de Zuid was de arbeidsbezetting (per eenheid van oppervlakte) 60% hoger dan van de bedrijven in de Noord. Uiteraard komt dit ook in de arbeidskosten tot uitdrukking, deze waren voor de bedrijven op de kleigronden f 14 400,-, voor de bedrijven van de Zuid en de Noord resp. f 17 300,- en f 9 300,- per hectare.

De verschillen in de kosten tussen de gebieden zullen o.a. samenhangen met de verschillen in teelten (bloemen), de teeltwijze en de mate waarin de werkzaamheden zijn gemechaniseerd.

Dank zij de relatief lage kosten van de bedrijven in de Noord werd door deze bedrijven - ondanks de lagere opbrengsten - een gunstig ondernemersoverschot van f 7 700,- per hectare verkregen. (Zie overzicht op blz. 9 .)

In relatie tot de bedrijfsgrootte

De bedrijven zijn in de tabel op blz. 10, op basis van SBE's onderscheiden naar bedrijfsomvang. De opbrengsten en de belangrijkste kostensoorten zijn per hectare bloembollenteelt tot uitdrukking gebracht.

Zowel de "grotere" bedrijven van de zandgronden als van de kleigronden hadden gemiddeld lagere opbrengsten t.o.v. de "kleinere" bedrijven, de verschillen bedroegen resp. f 2 700,- en f 1 680,- per hectare. Ondanks de gunstigere opbrengsten van de "kleinere" bedrijven was de rentabiliteit voor de "grotere" bedrijven aanmerkelijk hoger. Het onder-

	Zandgronden van Noord- en Zuid-Holland de Zuid		Kleigronden van Noord-Holland	
	(gemiddeld per hectare bloembollenteelt)			
Aantal bedrijven	26	15	38	
Oppervlakte bloembollen 1)	274 are per ha	408 are per ha	326 are per ha	
Gefvesteerd vermogen per 1-1-1972	107 000	95 000	72 000	
Arbeidsbezetting (manjaren)	1,0	0,6	0,9	
Opbrengsten				
Bloembollen (incl. aanwas)	33 700	31 700	38 500	
Overige produkten	4 900	400	2 100	
Overige opbrengsten	1 400	1 200	800	
Totale opbrengsten	40 000	33 300	41 400	
Kosten				
Afschrijvingen	2 700	2 500	2 600	
Rente	5 100	4 400	3 900	
Arbeidskosten	17 300	9 300	14 400	
Materialen	5 400	2 800	2 400	
Overige kosten	9 000	6 600	10 200	
Totale kosten	39 500	25 600	33 500	
Ondernemersoverschot	500	7 700	7 900	
idem in % van de kosten	1	30	23	

1) Incl. contractteelt voor derden.

	Zandgronden van Noord- en Zuid-Holland		Kleigronden van Noord-Holland	
	"grotere" bedrijven ≥ 200 SBE's	"kleinere" bedrijven < 200 SBE's	"grotere" bedrijven ≥ 200 SBE	"kleinere" bedrijven < 200 SBE
Aantal bedrijven	20 1)	21 2)	18	20
Oppervlakte bloembollen 3)	595 are	193 are	539 are	199 are
waarvan hyacinten	11%	3%	-	-
waarvan tulpen	42%	46%	62%	69%
waarvan narcissen	22%	27%	-	-
waarvan irissen	7%	4%	16%	11%
waarvan lelies	1%	1%	12%	10%
waarvan overige bollen	17%	19%	10%	10%
Arbeidsbezetting (manjaren)	3,9 manj.	2,0 manj.	4,6 manj.	2,2 manj.
Gehv. vermogen per 1-1-1972	571 000	206 000	374 000	155 000
	per ha bloembollenteelt		per ha bloembollenteelt	
Opbrengsten	32 700	32 520	38 030	40 150
Bloembollen (incl. aanwas)	2 250	5 130	3 030	2 590
Overige opbrengsten	34 950	37 650	41 060	42 740
Kosten				
Afschrijvingen	2 390	3 020	2 490	2 780
Rente	4 570	4 940	3 720	4 360
Arbeidskosten	10 120	15 980	13 120	16 830
Overige kosten	10 630	12 460	12 110	13 460
Totale kosten	27 710	36 400	31 440	37 430
Ondernemersoverschot	7 240	1 250	9 620	5 310
Idem in % van de kosten	26	3	31	14

1) Waarvan 10 bedrijven gelegen in de Noord

2) Waarvan 5 bedrijven gelegen in de Noord

3) Inclusief contractteelt voor derden.

nemersoverschot in procenten van de kosten was voor de "grotere" bedrijven van de zandgronden en kleigronden resp. 26 en 31 die van de "kleinere" bedrijven 3 en 14. Deze grote rentabiliteitsverschillen zijn in hoofdzaak door de kosten veroorzaakt. De kosten van zowel de "kleinere" bedrijven van de zandgronden als van de kleigronden waren resp. f 8 690,- en f 5 990,- per hectare hoger dan die van de "grotere" bedrijven. De hogere kosten per hectare zijn voor het grootste deel door de arbeidskosten ontstaan. (Zie overzicht op blz. 10.)

a. De opbrengsten

Zoals uit tabel 2 blijkt hebben de opbrengsten ten dele ook op andere gewassen betrekking.

	Zandgronden van Noord- en Zuid-Holland		Kleigronden van Noord-Holland
	de Zuid	de Noord	
Totale opbrengsten	109 710	135 850	134 840
waarvan bloembollen	84%	95%	93%
waarvan bloemen	12%	1%	1%
waarvan groente	1%	1%	4%
waarvan overige opbrengsten	3%	3%	2%
	100%	100%	100%

Het blijkt dat de bloemen in de Zuid van grotere betekenis zijn dan van de bedrijven in Noord-Holland. Bij een rangschikking van het cijfermateriaal (van de Zuid) naar de mate waarin bolbloemen voorkomen blijkt dat de bedrijven met > 25% van de geldelijke omzet aan bloemen gemiddeld minder rendabel waren t.o.v. de bedrijven zonder bloementeel. Aangezien echter bedrijven met meer dan 50% bolbloemen niet in het onderzoek zijn betrokken is deze informatie niet zonder meer representatief voor het gemiddelde bloembollenbedrijf in de Zuid.

De opbrengsten van de belangrijkste bollensoorten zijn per are bollen-teelt voor de drie gebieden tot uitdrukking gebracht. Deze bruto-opbrengsten (verkopen plus aanwas minus afschrijving) hebben uitsluitend betrekking op de eigen bollenkraam.

Deze opbrengsten per are waren voor de Zuid f 339,-, de Noord f 314,- en voor de kleigronden van Noord-Holland f 384,-. De teelt van tulpen kwam op alle deelnemende bedrijven voor, gemiddeld werden de hoogste opbrengsten verkregen door de bedrijven op de kleigronden, te weten f 350,- per are. De opbrengsten van tulpen voor de bedrijven van de zandgronden in de Zuid en de Noord bedroegen resp. f 306,- en f 296,- per are. (Zie overzicht op blz. 12.)

	Zandgronden van Noord- en Zuid-Holland			Kleigronden van Noord-Holland		
	de Zuid			de Noord		
	aantal waar- nemingen	opbrengst in gid. per are	aantal waar- nemingen	opbrengst in gid. per are	aantal waar- nemingen	opbrengst in gid. per are
Hyacinten	11	490	4	-	-	-
Tulpen	26	306	15	296	38	350
Narcissen	24	332	13	293	-	-
Krokussen	8	205	12	253	12	334
Irisen	-	-	11	389	24	457
Lelies	-	-	3	-	14	544
Gladjolen	2	-	4	-	5	265
Gemiddeld	26	339	15	314	38	384

N. B. De opbrengst per are is alleen vermeld voor groepen van ten minste 5 waarnemingen.

b. De spreiding van de rentabiliteit

In tabel 3 op blz. 22 is de spreiding van het ondernemersoverschot per f 100,- opgenomen. Het percentage van de winstgevende bedrijven bedroeg voor de bloembollenteelt 69. Voor de bedrijven op de zandgronden en de kleigronden bedroegen deze percentages resp. 66 en 79. Van de bedrijven in de Zuid had slechts 35% een positief resultaat, dit in tegenstelling tot de bedrijven in de Noord waarvan 91% rendabel was.

In de hiernavolgende tabel is voor elke groep het aandeel in de produktiewaarde van alle deelnemende bedrijven tot uitdrukking gebracht.

Het blijkt dat de bedrijven van de zandgronden (81% van de bedrijven) 79% van de totale produktiewaarde van alle bedrijven vertegenwoordigen. Van deze laatste 79% kan 48% aan de bedrijven in de Noord worden toegerekend. In de tabel is ook het procentuele aandeel van de winstgevende bedrijven in de totale produktiewaarde vermeld. Het blijkt dat de 69% winstgevende bedrijven 82% van de totale produktiewaarde vertegenwoordigen.

	Alle bedrij- ven	Waarvan bloembollenbedrijven op:			
		zandgron- den van Noord- en Zuid-Holland	w.v. bedrij- vengelegen in de de	Zuid Noord	kleigronden van Noord- Holland
Aantal bedrijven	79	41	26	15	38
Aantal bedrijven in %	100	81	36	45	19
Produktiewaarde in %	100	79	31	48	21
Percentage winstge- vende bedrijven	69	66	35	91	79
Het procentuele aandeel in de prod.waarde van de winstgevende bedrijven	82	80	56	96	89

c. Vergelijking met het vorige jaar

De vergelijking van de bedrijfsresultaten over 1972 met die van 1971 kan alleen worden gegeven van 64 bedrijven die ook in 1971 aan het onderzoek hebben deelgenomen. Deze bedrijven zijn gelegen in de Zuid en op de kleigronden van Noord-Holland.

Als gevolg van eerder genoemde wijziging in de methode van de waardebeoordeling van de bloembollenkraam is een vergelijking van kosten en opbrengsten over beide jaren minder goed mogelijk.

Ter verkrijging van inzicht in de ontwikkeling van de rentabiliteit (1972 t.o.v. 1971) zijn de kosten en opbrengsten over 1972 opnieuw berekend, waarbij de bloembollen op dezelfde wijze als in 1971 zijn gewaardeerd.

	1971	1972
	(gemiddeld per bedrijf)	
Aantal bedrijven	64	64
Oppervlakte bloembollenkraam	275 are	288 are
Arbeidsbezetting	2,8 manj.	2,9 manj.
<hr/>		
Opbrengsten		
Bloembollen (netto-opbrengsten)	88 340	94 060
Inkoop bloembollen	% 5 870	% 5 800
Overige produkten	9 470	11 110
Overige opbrengsten	3 430	3 450
Aanwas bloembollenkraam	4 470	3 670
Totale opbrengsten	99 840	106 490
<hr/>		
Kosten		
Arbeidskosten	40 490	47 280
Rente en afschrijvingskosten	22 370	20 310
Materialen	10 110	12 450
Overige kosten	18 280	19 580
Totale kosten	91 250	99 620
Ondernemersoverschot	8 590	6 870
Idem in % van de kosten	9	7

Het blijkt dat de gemiddelde oppervlakte met bloembollen is toegenomen van 275 are in 1971 naar 288 are in 1972. Dit komt ook in de arbeidsbezetting tot uitdrukking. De kostenstijging van 9% is zowel een gevolg van prijsinvloeden als van vergroting van de bedrijfsomvang.

De 9% kostenstijging kan als volgt worden gespecificeerd:

	toeneming	afneming
Arbeidskosten	7,4%	
(w.v. door wijziging loonniveau 5,6%)		
materiaalkosten	2,6%	
rente- en afschrijvingskosten (per saldo)		2,4%
(een afneming door wijziging van het rentetarief 1) 3,7%)		
overige kosten	1,4%	
	<u>11,4%</u>	<u>2,4%</u>
Per saldo		9%

1) Met ingang van het boekjaar 1972 is het rentetarief voor de slijtende produktiemiddelen, de bloembollenkraam en de behoefte aan vlottende middelen op 7% en voor de grond op 31/2% vastgesteld (rentevoet 1971 was 7 1/2%).

Bij de vaststelling van het rentetarief voor 1972 is met vertraging het verloop van het rendement op staatsobligaties gevolgd, waarbij rekening is gehouden, dat deze tevens een vergoeding omvat voor de waardevermindering van het geld.

De opbrengsten stegen met 7%. Hierdoor daalde het ondernemersoverschot met f 2,- per f 100,- kosten.

Voor de 64 bedrijven werd over 1972 een ondernemersoverschot van 10% van de kosten berekend bij toepassing van het nieuwe systeem van kraamwaardering. Dit betekent dat het ondernemersoverschot, als gevolg van deze wijziging, met 3% van de kosten is gestegen.

4. Het inkomen per ondernemer

In tabel 4 is het inkomen per ondernemer opgenomen. Het arbeidsinkomen - bestaande uit het ondernemersoverschot en de als kosten gecalculerde vergoeding voor de handenarbeid van de ondernemer - bedroeg gemiddeld f 34 940,-.

Bij toevoeging van de rente, die meer berekend is dan betaald, werd het ondernemersinkomen op f 42 920,- vastgesteld. Het gezinsinkomen - dat is het ondernemersinkomen vermeerderd met de vergoeding voor de handenarbeid van de gezinsleden - bedroeg gemiddeld f 47 420,- per ondernemer.

Voor de bedrijven in de Zuid en in de Noord was het gezinsinkomen gemiddeld resp. f 32 300,- en f 61 500,- per ondernemer. Het aantal ondernemers (gemiddeld per bedrijf) was in de Zuid 1,38 in de Noord 1,15 (zie tabel 1).

	Alle bedrijven	Waarvan bloembollenbedrijven op			
		zandgronden van Noord- en Zuid-Holland	w.v. bedrijven gelegen in de de Noord- en Zuid-Holland		kleigronden van Noord- en Zuid-Holland
(gemiddeld per ondernemer)					
Aantal bedrijven	79	41	26	15	38
Aantal ondernemers	113	56	39	17	57
Arbeidsinkomen	34 940	34 070	20 900	46 800	38 200
Ondernemersinkomen	42 920	42 480	28 290	56 190	44 570
Gezinsinkomen	47 420	47 150	32 300	61 500	48 420

a. De spreiding van het inkomen

In de volgende teksttabel zijn de spreidingen van het arbeidsinkomen, het ondernemersinkomen en het gezinsinkomen per ondernemer opgenomen.

De spreiding van deze inkomens is groot; 18% van de ondernemers had een arbeidsinkomen van minder dan f 15 000,-, 59% een inkomen van f 15 000,- tot f 40 000,- en 23% hoger dan f 40 000,-.

Van het gezinsinkomen (gemiddeld f 47 420,- per ondernemer) had 70% een inkomen hoger dan f 25 000,-, 41% hoger dan f 40 000,- en 17% hoger dan f 60 000,-.

In tabel 5 op blz. 23 is voor alle onderscheiden groepen van bedrijven de spreiding van het ondernemersinkomen opgenomen.

Inkomensklasse	Arbeids- inkomen	Ondernemers- inkomen	Gezins- inkomen
	%	%	%
negatief inkomen	2	1	1
f 0,- < f 5 000,-	1	1	-
f 5 000,- - < f 15 000,-	15	5	4
f 15 000,- - < f 25 000,-	29	29	25
f 25 000,- - < f 40 000,-	30	33	29
f 40 000,- - < f 60 000,-	12	17	24
f 60 000,- - < f 90 000,-	6	5	7
f 90 000,- - > f 90 000,-	5	9	10
	100	100	100

5. Investerings in duurzame produktiemiddelen

De investeringen in duurzame produktiemiddelen zijn voor alle onderscheiden groepen van bedrijven opgenomen in tabel 6 op blz. 24.

Als uitbreidings- en/of diepte-investering is globaal beschouwd de bruto-investering minus de gecalculeerde afschrijving op duurzame produktiemiddelen en de bloembollenkraam.

De bedrijven hebben gemiddeld in 1972 voor f 27 230,- geïnvesteerd. Hiervan is f 10 360,- in de bloembollenkraam geïnvesteerd. In dit laatste bedrag is f 7 130,- van inkoop bloembollen begrepen, de resterende f 3 230,- (zie tabel 2) is de aanwas op de bloembollenkraam (de mutatie van het plantgoed uit eigen kraam). Voor de bedrijven van de Noord en van de kleigronden in Noord-Holland bedroegen de bruto-investeringen resp. f 39 340,- en f 28 550,- per bedrijf; de bedrijven van de Zuid hebben gemiddeld voor f 11 480,- geïnvesteerd.

De totale afschrijving werd op f 8 910,- per bedrijf berekend, zodat de gemiddelde netto-investering op f 18 320,- kan worden gesteld, dat is 6% van het geïnvesteerd vermogen.

	Alle bedrij- ven	Waarvan bloembollenbedrijven op			
		zandgron- den van Noord- en Zuid-Holland (gemiddeld per bedrijf)	w.v. bedrijven gelegen in de Zuid	de Noord	kleigron- den van Noord- Holland
Bruto-investeringen 1)	27 230	26 920	11 480	39 340	28 550
Afschrijvingen	8 910	9 040	7 550	10 240	8 400
Netto-investeringen	18 320	17 880	3 930	29 100	20 150
Idem in % v/h geïn. verm.	6	5	1	8	9

1) Minus desinvesteringen.

De spreiding van de bruto-investeringen (gemiddeld f 27 230,-) is groot. Er zijn bedrijven (6%) die niet hebben geïnvesteerd, dit in tegenstelling tot bedrijven die voor f 40 000,- en meer hebben geïnvesteerd. Deze bedrijven (25%), met meer dan f 40 000,- bruto-investeringen per jaar, maken voor 63% deel uit van de totale investeringen van alle onderzochte bedrijven.

Investeringsklasse	Alle bedrijven	
		%
niet geïnvesteerd		6
f 1,- - < f 5 000,-		15
f 5 000,- - < f 20 000,-		35
f 20 000,- - < f 40 000,-		19
f 40 000,- - > f 40 000,-		25
		<u>100</u>

6. Het vreemd vermogen

In tabel 7 op blz. 25 is de stand van het vreemd vermogen zowel aan het begin als aan het einde van het jaar opgenomen. Ook de mutaties die zich in 1972 hebben voorgedaan zijn vermeld.

Het vreemd vermogen nam (gemiddeld) met f 2 500,- af. De stand van het vreemd vermogen bedroeg per 1 januari 1973 f 75 290,- (gemiddeld per bedrijf).

Alle bedrijven	Waarvan bloembollenbedrijven op:				
	zandgronden van Noord- en Zuid-Holland	w.v. bedrijven gelegen in de de Noord Noord	kleigronden van Noord-Holland		
	(gemiddeld per bedrijf)				
Vreemd vermogen per 1-1-1972	77 820	82 240	55 480	103 760	59 200
Vreemd vermogen per 1-1-1973	75 290	78 040	58 060	94 100	63 690
Afneming in 1972	2 530	4 200		9 660	
Toeneming in 1972			2 580		4 490
Netto-investering in 1972	18 320	17 880	3 930	29 100	20 150

Ofschoon de mutaties in het vermogen en kapitaal in het boekjaar 1972 zich beperken tot die van de investeringen en de veranderingen in het vreemd vermogen, is het illustratief de voornoemde mutaties (per groep van bedrijven) te vergelijken.

De netto-investeringen waren het laagst bij de bedrijven van de Zuid, gemiddeld f 3 930,- per bedrijf, deze investeringen konden blijkbaar niet geheel met eigen vermogen worden gefinancierd, het vreemd vermogen nam met f 2 580,- toe. Als gevolg van de lagere rentabiliteit en het inkomen zijn de besparingsmogelijkheden voor de bedrijven van de Zuid kleiner dan van de bedrijven in Noord-Holland.

De bedrijven op de kleigronden van Noord-Holland hadden (gemiddeld) een netto-investering van f 20 150,-; de toeneming van het vreemd vermogen was slechts f 4 490,- (dat is 22% van de netto-investeringen). De netto-investeringen waren het hoogst bij de bedrijven van de Noord, gemiddeld f 29 100,-, dank zij de gunstige uitkomsten konden deze investeringen geheel met eigen middelen worden gefinancierd en werd bovendien f 9 660,- op het vreemd vermogen afgelost.

TABELLEN

Tabel 1. Grondgebruik en arbeidsbezetting over 1972 (gemiddeld per bedrijf)

	Alle bedrij- ven	Waarvan bloembollenbedrijven op:			
		zandgronden van Noord- en Zuid- Holland	w.v. bedrijven gelegen in		kleigronden van Noord- Holland
			Zuid	Noord	
Aantal bedrijven	79	41	26	15	38
Aantal bedrijven in %	100	81	36	45	19
Bloembollenkraam	are	are	are	are	are
Hyacinten	23	28	40	19	-
Tulpen	162	150	138	160	211
Narcissen	67	83	69	93	-
Krokussen	20	22	5	36	9
Irissen	25	21	-	38	44
Lelies	9	4	-	7	34
Gladiolen	11	11	4	17	13
Overige bloembollen	24	27	14	37	13
Totale bloembollenkraam	341	346	270	407	324
Contractteelt voor derden	2	2	4	1	2
Glasteelten	1	-	1	-	3
Bloemen	2	2	5	-	-
Groente en vr. aardappelen	9	1	2	-	42
Overige produkten	3	4	-	6	1
Braakland	41	41	13	64	37
Totaal tuinbouw	399	396	295	478	409
Akkerbouw en grasland	22	22	7	34	25
Verhuurd aan derden	54	41	37	45	108
Erf, blijvende paden, water, enz.	54	54	45	61	53
Totaal kadastraal	529	513	384	618	595
w.v. eigendom	347	368	242	470	257
Aantal ondernemers per bedrijf	1,28	1,25	1,38	1,15	1,40
Arbeidsbezetting in manjaren:					
Arbeid van de ondernemers	1,3	1,3	1,4	1,2	1,5
Arbeid van de gezinsteden	0,4	0,4	0,4	0,5	0,3
Arbeid van vast personeel	0,4	0,4	0,5	0,3	0,2
Arbeid van los personeel	0,7	0,6	0,5	0,6	1,0
Totale arbeidsbezetting	2,8	2,7	2,8	2,6	3,0

Tabel 2. Bedrijfsresultaten over 1972 (gemiddeld per bedrijf)

	Alle bedrij- ven	Waarvan bloembollenbedrijven op:			
		zandgronden van Noord- en Zuid- Holland	w.v. bedrijven gelegen in		kleigronden van Noord- Holland
			Zuid	Noord	
Aantal bedrijven	79	41	26	15	38
Omzet in %	100	79	31	48	21
Gelrv. vermogen per 1-1-1972	324 000	345 000	293 000	386 000	235 000
Kosten					
Afschrijving duurz. prod. middelen	7 600	7 730	6 340	8 850	7 060
Afschrijving bloembollen- kraam	1 310	1 310	1 210	1 390	1 340
Huren en pacht	3 900	2 640	2 150	3 040	9 200
Rente	15 600	16 260	13 920	18 130	12 840
Onderhoud	1 970	1 910	1 530	2 220	2 200
Energiekosten	1 510	1 610	1 850	1 420	1 060
Meststoffen	3 320	3 680	3 880	3 520	1 830
Zaad-plant- en pootgoed	2 910	3 200	5 800	1 100	1 730
Bestrijdingsmiddelen	2 490	2 560	1 850	3 130	2 190
Overige materialen	1 800	2 010	1 590	2 360	910
Werk door derden	6 020	6 440	7 370	5 690	4 240
Afleveringskosten	10 430	10 030	8 180	11 510	12 140
Autokosten	1 720	1 810	1 960	1 700	1 300
Arbeid ondernemers	25 320	24 680	27 530	22 400	27 990
Arbeid gezinsleden	5 760	5 840	5 530	6 090	5 400
Arbeid personeel	11 940	11 520	14 310	9 270	13 720
Overige kosten	3 250	3 070	3 430	2 760	4 050
Totaal	106 850	106 300	108 430	104 580	109 200
Opbrengsten					
Bloembollen	112 000	110 560	93 550	124 240	118 070
Aanwas bloembollenkraam	3 230	2 270	% 1 100	4 980	7 300
Bloemen	5 320	6 220	12 730	980	1 530
Groente	1 500	580	610	550	5 380
Overige opbrengsten	4 190	4 570	3 920	5 100	2 560
Totaal	126 240	124 200	109 710	135 850	134 840
Ondernemersoverschot	19 390	17 900	1 280	31 270	25 640
Ondernemersoverschot:					
per f 100,- kosten (gewogen)	18	17	1	30	23
per f 100,- kosten (ongewogen)	11	9	% 4	20	19
per f 100,- gelrv. vermogen	6	5	0	8	11
Arbeidsinkomen per manjaar	22 490	22 120	17 430	26 100	23 900

% is negatief.

Tabel 3. Spreiding van het ondernemersoverschot per f 100,- kosten
(aantal bedrijven per rentabiliteitsklasse in procenten)

	Alle bedrij- ven	Waarvan bloembollenbedrijven op:			
		zandgronden van Noord- en Zuid- Holland	w.v. bedrijven gelegen in		kleigron- den van Noord- Holland
			Zuid	Noord	
Aantal bedrijven	79	41	26	15	38
Rentabiliteitsklasse	%	%	%	%	%
Negatief					
> 30	2	2	5	-	4
30 - 20	3	4	8	-	-
20 - 10	10	10	22	-	9
10 - 0	16	18	30	9	8
Totaal verliesgevend	31	34	65	9	21
Positief					
0 - 10	22	23	11	33	15
10 - 20	19	20	16	23	16
20 - 30	11	11	8	13	12
30 - 40	4	1	-	2	15
40 - 50	5	4	-	7	8
50 > 50	8	7	-	13	13
Totaal winstgevend	69	66	35	91	79
	100	100	100	100	100

Tabel 4. Inkomen uit het bedrijf over 1972 (gemiddeld per ondernemer)

	Alle bedrij- ven	Waarvan bloembollenbedrijven op:			
		zandgronden van Noord- en Zuid- Holland	w.v. bedrijven gelegen in		kleigronden van Noord- Holland
			de Zuid	de Noord	
Aantal bedrijven	79	41	26	15	38
Aantal ondernemers	113	56	39	17	57
Ondernemersoverschot	15 150	14 320	930	27 270	18 270
Handenarbeid ondernemer	19 790	19 750	19 970	19 530	19 930
Arbeidsinkomen van de on- dernemer	34 940	34 070	20 900	46 800	38 200
Rente meer berekend dan betaald	7 980	8 410	7 390	9 390	6 370
Ondernemersinkomen	42 920	42 480	28 290	56 190	44 570
Handenarbeid gezinsleden	4 500	4 670	4 010	5 310	3 850
Gezinsinkomen uit bedrijf	47 420	47 150	32 300	61 500	48 420

Tabel 5. Spreiding van het ondernemersinkomen (aantal ondernemers per inkomens-
klasse in procenten)

	Alle bedrij- ven	Waarvan bloembollenbedrijven op:			
		zandgronden van Noord- en Zuid- Holland	w.v. bedrijven gelegen in		kleigronden van Noord- Holland
			de Zuid	de Noord	
Aantal bedrijven	79	41	26	15	38
Aantal ondernemers	113	56	39	17	57
Inkomensklasse	%	%	%	%	%
Negatief inkomen	1	-	-	-	3
f 0,- - < f 5 000,-	1	2	4	-	-
f 5 000,- - < f 15 000,-	5	5	10	-	4
f 15 000,- - < f 25 000,-	29	35	58	11	10
f 25 000,- - < f 40 000,-	33	33	12	54	31
f 40 000,- - < f 60 000,-	17	11	10	13	37
f 60 000,- - < f 90 000,-	5	5	4	6	7
f 90 000,- - > f 90 000,-	9	9	2	16	8
	100	100	100	100	100

Tabel 6. Investerings in duurzame produktiemiddelen (gemiddeld per bedrijf)

	Alle bedrij- ven	Waarvan bloembollenbedrijven op:			kleigronden van Noord- Holland
		zandgronden van Noord- en Zuid- Holland	w.v. bedrijven gelegen in		
			de Zuid	de Noord	
Aantal bedrijven	79	41	26	15	38
Investerings in:					
grond	3 120	3 640	-	6 570	900
gebouwen	5 050	5 060	400	8 800	5 030
glasopstanden	830	970	2 180	-	250
installaties	1 220	1 340	1 490	1 210	730
mach./werktuigen	6 610	7 000	3 120	10 120	4 960
overige inventaris	1 760	1 410	560	2 090	3 250
bloembollenkraam	10 360	9 380	3 960	13 750	14 500
Totaal	28 950	28 800	11 710	42 540	29 620
minus desinvesteringen	1 720	1 880	230	3 200	1 070
Totaal bruto-investeringen	27 230	26 920	11 480	39 340	28 550
Afschrijvingen	8 910	9 040	7 550	10 240	8 400
Netto-investeringen	18 320	17 880	3 930	29 100	20 150
Gehvesteerd vermogen per 1-1-1972	324 000	345 000	293 000	386 000	235 000
Netto-investeringen in % van het gehvesteerde vermogen	6	5	1	8	9

Tabel 7. Mutaties van het vreemd vermogen in 1972 en een specificatie van het vreemd vermogen per 1 januari 1973 (gemiddeld per bedrijf)

	Alle bedrij- ven	Waarvan bloembollenbedrijven op:			
		zandgronden van Noord- en Zuid- Holland	w.v. bedrijven gelegen in		kleigronden van Noord- Holland
			de Zuid	de Noord	
Aantal bedrijven	79	41	26	15	38
Stand van het vreemd vermogen per 1-1-1972	77 820	82 240	55 480	103 760	59 200
Mutaties in 1972					
Materialen en diensten	% 1 560	% 2 180	40 %	3 960	1 040
Investerings in productie- middelen	% 420	% 540	% 680	% 430	80
Kortbank krediet	% 10	% 20	- %	30	-
Familieleden	% 420	% 590	350 %	1 350	310
Particulieren	-	-	-	-	-
Rabobanken: vast voorschot	1 010	440	% 1 450	1 960	3 410
overig	% 860	% 1 150	4 390 %	5 610	390
Overige kredietinstellingen	% 270	% 160	% 70	% 240	% 740
Totaal	% 2 530	% 4 200	2 580 %	9 660	4 490
Stand per 1-1-1973					
Materialen en diensten	9 610	8 740	6 480	10 570	13 260
Investerings in productie- middelen	1 140	1 030	970	1 070	1 620
Kortbank krediet	910	1 120	-	2 020	-
Familieleden	19 240	20 430	20 640	20 250	14 260
Particulieren	520	600	1 350	-	150
Rabobanken: vast voorschot	33 070	34 400	19 930	46 030	27 460
overig	8 790	9 620	8 690	10 370	5 300
Overige kredietinstellingen	2 010	2 100	-	3 790	1 640
Totaal stand per 1-1-1973	75 290	78 040	58 060	94 100	63 690

% is afgenomen.

Kengetallen

1. Het ondernemersoverschot

Het ondernemersoverschot is het verschil tussen de opbrengsten en de kosten. In de kosten is geen bedrag opgenomen als vergoeding voor de functie van leiding en toezicht van de ondernemer. Daar deze kostenelementen derhalve in het ondernemersoverschot aanwezig zijn, mag dit laatste niet zonder meer worden aangezien voor de bedrijfs-economische winst.

2. Ondernemersoverschot gemiddeld per bedrijf

De kosten, de opbrengsten en het ondernemersoverschot zijn voor elke onderscheiden groep van bedrijven in een gemiddeld bedrag per bedrijf weergegeven.

3. Ondernemersoverschot per f 100,- kosten

Dit kengetal is zowel in een gewogen als in een ongewogen gemiddelde tot uitdrukking gebracht. Bij de berekening van het gewogen kengetal is het totale ondernemersoverschot van alle bedrijven van een groep gedeeld door 1% van het totaal van de kosten van die bedrijven. Voor de berekening van het ongewogen gemiddelde is deze deling voor elk bedrijf afzonderlijk verricht, waarna het gemiddelde van de kengetallen werd vastgesteld.

4. Ondernemersoverschot per f 100,- geïnvesteerd vermogen per 1-1-1972 1)

Het geïnvesteerde vermogen is voorgesteld door het bedrag, dat verkregen wordt door optelling van:

1. de verkoopwaarde van de grond;
2. de plantgoedwaarde van de bloembollenkraam;
3. de economische boekwaarde van de dode inventaris;
4. de normale behoefte aan vlottende middelen.

Inkomen van de ondernemer uit het bedrijf

arbeidsinkomen van de ondernemer	ondernemersoverschot vermeerderd met de als kosten gecalculeerde vergoeding voor de handenarbeid van de ondernemer.
ondernemersinkomen van de ondernemer	arbeidsinkomen vermeerderd met de rente die meer als kosten is berekend dan betaald.
gezinsinkomen van de ondernemer	ondernemersinkomen verhoogd met de - als kosten gecalculeerde - vergoeding voor de handenarbeid van de gezinsleden.

1) Deze investering omvat ook de bedrijfsonderdelen die door de ondernemer zijn gepacht.